

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р **Надя Петрова Чернева**

Катедра по руска филология

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „**доктор**“

по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки

професионално направление 2.1. Филология

докторска програма Български език

Автор: Олга Васкова Моллова Чапърва

Тема: Функционално-семантичното поле на *локативността* в съвременния български и руски език

Научен ръководител: доц. д-р Красимира Ангелова Чакърва

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № РД-21-1501 от 14.07.2023 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури във връзка с процедурата за защита на дисертационен труд на тема „Функционално-семантичното поле на *локативността* в съвременния български и руски език” за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално направление 2.1. Филология; докторска програма Български език.

Автор на дисертационния труд е **Олга Васкова Моллова Чапърва** – докторантка в редовна форма на обучение към Катедрата по български език с научен ръководител доц. д-р Красимира Ангелова Чакърва от ПУ „Паисий Хилендарски“.

Представеният от **Олга Васкова Моллова Чапърва** комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;

- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- списък на забелязани цитирания;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет (само за докторантите зачислени до 04.05.2018 г.);

Докторантката е приложила 6 публикации, свързани с проблематиката на дисертационния труд, с което надвишава два пъти броя научни статии, предвиден в специфичните изисквания на Филологическия факултет. Надвишено е и изискването за най-малко две участия в конференции, на което докторанката отговаря с участия в девет национални и международни научни конференции, дискуссионен форум за българския език и др.

Специално внимание заслужава активността на Олга Моллова още от студентската скамейка в повече от 20 разнообразни научни, научно-образователни и културни проекти, програми и инициативи у нас и в чужбина. Сред тях се открояват международният научно-практически семинар по превод „Обучение по преводаческо майсторство“ на ПУ „Паисий Хилендарски“, международната лятна квалификационна школа за бъдещи преподаватели русисти „Съвременни педагогически технологии в обучението по руски език като чужд“, младежките международни фестивали, майсторски класове и методически семинари, водени от гост-лектори от чужбина, в които докторантката участва като организатор на представителните отбори на ПУ „Паисий Хилендарски“ и координатор при реализацията на различните форми на дейност на Центъра по руски език и култура. Олга Моллова повишава квалификацията си в редица летни езикови курсове и научни специализации в България, Русия и Сърбия. Получените в рамките на тези разнообразни активности отличия и награди са доказателство за отличната езикова компетентност и научна подготовка на докторантката, за уменията ѝ да работи в екип и в конкурентна международна среда, за стремеж към себеутвърждаване и професионално израстване в конкретни времеви параметри.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Олга Моллова завършва средното си образование в ГХП „Св. Св. Кирил и Методий“, гр. Пловдив през 2009 г. През 2013 година получава образователно-квалификационна степен „Бакалавър“, специалност „Руска филология“, а през 2014 година завършва магистърска

програма „Актуална русистика“ в ПУ „Паисий Хилендарски“. За кратко време работи като младши учител в ГХП „Св. Св. Кирил и Методий“, гр. Пловдив. От 2014 година и досега е хоноруван преподавател по практически руски език в ПУ „Паисий Хилендарски“. В рамките на дейността на Центъра за руски език и култура е работила като лектор по руски език в ДГ „Кочо Честименски“, гр. Пловдив. От 2021 година е преподавател по специализиран руски език в Центъра по езиково обучение към Университета по хранителни технологии, Пловдив.

Олга Моллова участва в 17 научни форума, 4 от които в чужбина, като от 8 статии, публикувани в научни издания, 6 отразяват различни аспекти на дисертационното изследване и са предмет на рецензиране.

Кратката, но наситена и стойностна биография на докторантката създава впечатление за рядко срещани днес чувство за дисциплина и постоянство в преследването на поставените цели.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Дисертационното изследване е посветено на понятийната категория *локативност* и езиковите средства за нейното изразяване в съвременния български и руски език. Избраната проблематика е актуална както в научно, така и в научно-приложно отношение. Дисертационният труд обогатява лингвистичните изследвания на Пловдивската школа по функционална граматика с оригинално, многоаспектно и цялостно съпоставително изследване на функционално-семантично поле (ФСП) на *локативността* на двата славянски езика със значими общотеоретични и практико-приложни резултати. Задълбоченият философски, психологически, исторически, структурно-семантичен и етнолингвистичен анализ на ядрените и периферийни локативни експликатори в български и руски език, демонстриращ функционирането и взаимодействието на езикови единици от различни езикови равнища, е несъмнен принос както към типологичното описание на двата сродни езика, така и към лингвокултурологията, лексикографията, теорията и практиката на превода, чуждоезиковото обучение.

4. Познаване на проблема

Авторката притежава отлична теоретична подготовка и много добро познаване на фундаментални научни трудове по изследваната проблематика. Борави с лекота с многобройни литературни източници на български, руски и английски език; избира за

теоретична рамка на изследването си теорията на функционалната граматика на А. Бондарко и споделя научните възгледи за функционалната парадигма на Ив. Куцаров и Кр. Чакърва. Олга Моллова демонстрира умения за самостоятелен и критичен прочит, авторска интерпретация и смели научноизследователски решения при систематизацията и обобщенията на представените различни теоретични постановки.

5. Методика на изследването

Избраният комплекс от изследователски методи позволява постигането на поставената цел и решаването на конкретните задачи на дисертационния труд. Авторката умело и успешно комбинира описателния и съпоставителния метод с метода на компонентния анализ и историко-реконструктивния метод, за да открие симетрията и асиметрията в изразяването на локативността в двата славянски езика.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд се отличава с ясна концептуална рамка, стройна композиция и логична структура, съответства на стандартните изисквания за подобен тип научно изследване и включва увод, четири глави, заключение, цитирана и използвана литература, ескцерпирани източници с общ обем от 168 стандартни страници научен текст.

В Увода се аргументира изборът на темата и нейната актуалност; дефинирани са предметът, обектът, целта и задачите на изследването; посочени са използваните научноизследователски методи и източниците на илюстративния материал; отбелязана е теоретичната и практическата значимост на разработката.

Първа глава „Пространството в езика – философски аспекти и етнолингвистични параметри“ представя задълбочен обзор на теоретичните параметри на понятието *пространство* във философски, етнолингвистичен и общолингвистичен аспект с оглед на националноетническата специфика и историческа променливост на пространствените отношения. Лексико-граматичните средства, изразяващи всички типове пространствени значения, са обединени в две основни групи в светлината на дихотомията *статичност* (месторазположение) – *динамичност* (движение).

Във втора глава „Теоретични основи на изследването“ са разгледани понятията *функционално-семантична категория* (ФСК) и *функционално-семантично поле* и тяхната интерпретация в българската и руската лингвистична литература. Споделям разбирането на

авторката за структурата на функционално-семантичното поле и твърдението, че при съпоставката между ФСП на една съща ФСК в различни, дори близкородствени езици липсата на специализирани морфологични модификатори е белег за безядрено ФСП на единия от езиците. Важен принос на докторантката е въведеният като название на структурните елементи на ФСП на локативността авторски термин *локативен експликатор (ЛЕ)*.

Трета глава съдържа структурно-семантична класификация на средствата за изразяване на пространствени отношения в двата езика; определена е спецификата на ФСП на локативността в съвременния български и руски език като синкатегориално поле, представляващо част от макрополето на казуалността, с подчертано липсващо ядро в българския език и наличие на ядрена грамема (предложен падеж) в руския език. Като съзвучна със собствената ни позиция определяме основната хипотеза на изследването за разграничаването на ядро и периферия и за разнообразната структура на полевата периферия в двата славянски езика, очертаваща зони на сходства и естествени различия. В зависимост от типа на предметната ситуация във ФСП на локативността са представени модели на статична и динамична локализация. Целесъобразно и уместно за целите на проучването са представени схващанията на различни автори, български и чуждестранни, за феномена *дълбок падеж*.

Бих определила четвърта глава „Ядро и периферия на ФСП на локативността в съвременния български и руски език“ като особен принос на докторантката и респектиращ финал на цялостното изследване по няколко причини: стройна класификационна схема на периферийните ЛЕ на ФСП на локативността; привлечен убедителен и разнообразен емпиричен материал; прецизен анализ на лексикалните, морфологичните, синтактичните и фразеологичните средства за изразяване на пространствена семантика в най-фините ѝ нюанси и установената симетрия / асиметрия на сравняваните езици. В периферията на ФСП на локативността в българския език са открити предложни, глаголни (със статично или динамично значение), субстантивни, адективни, синтактични ЛЕ, както и фраземи в ролята на ЛЕ. Структурата на периферията на ФСП на локативността в руския език съдържа падежни ЛЕ (предложен, винителен, дателен, родителен и творителен за място), адвербиални, субстантивни, адективни, фразеологични и синтактични ЛЕ. Важен е направеният извод за различията в структурата на фразеологични единици в двата езика, разнообразието на структурните типове и пейоративния характер на фразеологизмите, описващи далечни пространства в руския език, на фона на неутралните български такива.

Изключително приятно впечатление създава наличието на обобщения и изводи в края на всяка глава от текста.

Библиографията съдържа 288 заглавия на трудове на български, руски и английски език, 108 от които са цитирани в текста на дисертацията.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Като безспорно приноси за науката и практиката могат да бъдат определени подходящата теоретична платформа на изследването – предпоставка за адекватността на резултатите от проучването; определянето на полевия характер на ФСК на локативността в българския и руския език; въвеждането на авторски работен термин *локативен експликатор* и *квазиядро* на ФСП на локативността в съвременния български език (представено чрез адвербиални езикови единици) като контрапункт на ядрото на ФСП на локативността в съвременния руски език (местен/предложен падеж и други предложни употреби на творителен, дателен и родителен падеж); избраният алгоритъм за анализ на езиковите единици от ядрото към периферията; потвърдената хипотеза за наситеност на периферията на ФСП на локативността в съвременния руски език; национално детерминираната образна основа на фразеологичните единици като ескпликатори на маскирана локативност; респектиращата по обем и разнообразие ексцерпция.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

За целите на настоящата процедура докторантката е представила 6 самостоятелни публикации по темата на дисертационния труд, апробирани като доклади в 3 национални и 3 международни научни форуми и включени в авторитетни сборници и периодични издания в България и Русия (реферирани и рецензирани). 3 от тях (№1, №3 и №6 от списъка) са написани на български език и 3 (№ 2, № 4 и № 5) – на руски език. Понятийният апарат на проучването е представен в публикации № 2, № 3 и № 4. Публикации № 1, № 5 и № 6 отразяват конкретни наблюдения върху вербализацията на пространствената семантика в българския и руския език. Обогатеното съдържанието на всички статии се вписва органично в текста на дисертационния труд.

9. Лично участие на докторанта(ката)

Дисертационният труд е оригинално и самостоятелно научно изследване с ярко изразена и по категоричен начин защитена авторска хипотеза. Формулираните приноси и научни резултати са лична заслуга на докторантката и доказателство за ефективността на работата ѝ в тандем с научния ръководител. Не са открити елементи на плагиатство.

10. Автореферат

Авторефератът, състоящ се от 32 страници, е изпълнен според изискванията на научния жанр, обективно и пълноценно отразява съдържанието и основните резултати на дисертационния труд. Като достойнства на автореферата бих посочила прецизния научен език и стил, стройната структура, логиката на представяне на езиковите факти, богатата информативност и лекотата на изложението.

11. Критични забележки и препоръки

Работата би спечелила от обособяване на приложение/-я, представящо/-и авторския корпус от ЛЕ в двата езика. Препоръчвам издаване на дисертационния труд след прецизиране на техническото изпълнение, избягване на вторичното цитиране и допълване на библиографската информация на електронните източници.

12. Лични впечатления

Познавам Олга Моллова повече от 10 години. Свидетел съм на нейното обучение и професионално израстване от постъпването ѝ в университета до днес. Имала съм удоволствието да работя с нея в рамките на извънаудиторна дейност и да оценя нейния организаторски талант, креативност и вдъхновение. Безспорно добросъвестен преподавател, амбициозен изследовател и отзивчива колега.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Несъмнено рецензираният дисертационен труд заслужава висока оценка като възможност за използване на теоретичните резултати в бъдещи изследователски задачи, свързани с националната специфика на езиковата картина на света през призмата на когнитивната лингвистика и лингвокултурологията, свързани и с предходни научни разработки на докторантката. Научното изследване се отличава с ярко подчертана приложна

ценност и би могло да бъде полезно в подготовката на специализирани курсове и семинари по лексикология, фразеология, функционална стилистика, както и в сферата на преподаването на българския и руския език.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторантката **Олга Васкова Моллова Чапърва** притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по български език и руски език като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и *предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“* на **Олга Васкова Моллова Чапърва** в област на висше образование: 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1... Филология; докторска програма Български език.

27.09.2023 г.

Рецензент:

доц. д-р Надя Чернева